

Akkerdistel, van vijand naar vriend?

Van alle distels in de natuur is de akkerdistel een van de meest omstreden. Geliefd bij een zeer groot aantal dagvlinders als belangrijke voedselplant, maar gevreesd bij vele boeren die haar beschouwen als een hardnekkig onkruid. In dit artikel meer over deze plant die zo vaak in een kwaad daglicht staat.

In ons land komen drie grote distelgeslachten voor: distels (*Carduus spec.*), vederdistels (*Cirsium spec.*) en melkdistels (*Sanctus spec.*). De vederdistels leveren ons de beruchtste onder hen: de akkerdistel (*Cirsium arvense*). In botanisch opzicht wordt weinig waarde aan deze plant gehecht. Men treft haar aan, als een van de eerste, in sterk door de mens verstoorde biotopen: bermen, sloottaluds, vuilstortplaatsen, industrieterreinen, landbouwgronden, afgravingen, etc. Kortom een zeer algemeen voorkomende pioniersplant.

Ook in historisch perspectief komt zij ongunstig uit de doeken. Zij werd vaak in relatie gebracht met duistere machten. Zo dacht men in de middeleeuwen dat zij een onderdeel was van het menu van de duivel!

In bijna alle landen waar zij voorkomt, wordt zij vanwege haar hardnekkig optreden verfoeid. Schotland vormt hierop wellicht een uitzondering: daar treft men haar zowaar aan op het wapenschild. Het verhaal wil dat een Deen op oorlogspad in Schotland 's nachts op een distel trapte, daarbij een gekerm ten beste gaf en de Schotten wekte. Die nacht verging het de Denen niet goed.....

Vijand van de boer

En dan nog maar te zwijgen over haar slechte naam bij de boeren. In de landbouw wordt zij tot op de dag van vandaag als zéér lastig onkruid te vuur en te zwaard bestreden, omdat zij zeer ernstige schade kan aanrichten aan

gras- en bouwlanden. Dat de bestrijding niet altijd met even goed resultaat geschiedt, getuigt het volgende rijmpje:

"Stekele maje is stekele zaje
stekele plokke is stekele lokke
maar stekele breke
is ze de nek breke"

Wat is het wat de akkerdistel zo gevreesd maakt? De boer heeft daar zeker zo z'n redenen voor! Ten eerste produceert de akkerdistel een onvoorstelbare hoeveelheid zaad: ik heb getallen gevonden van 3000 à 6000 zaden per plant. De zaden zijn voorzien van een haarkrans en laten zich gemakkelijk door de wind verspreiden. Toch is de verspreiding allerminst effectief, zeker niet over grote afstanden (meer dan 100m). Het zaadje is namelijk relatief zwaar en de haarkrans breekt vlug af. Bovendien kan het zaad alleen ontkiemen in naakte grond. Maar een boer ziet het pluis ongaarne over zijn land waaien. Hij redeneert dat als 1% van het zaad op zijn land terecht komt, dat nog beseft een aanzienlijk aantal is.

De tweede reden waarom de akkerdistel zo gevreesd wordt, is vanwege het feit dat zij zich ook langs vegetatieve weg kan verspreiden. De akkerdistel is een overblijvende plant. Via worteluitlopers kan zij landbouwgronden binnendringen en nieuwe spruiten ontwikkelen die een veel grotere concurrentiekracht hebben t.o.v. de gewassen dan kiemplanten. Bovendien neemt het aantal spruiten toe bij fragmentatie van de wortelstok!

Met andere woorden: de akkerdistel is zeer moeilijk te bestrijden. Vooral vroe-

ger was dat een zeer moeizame bezigheid, getuige de volgende passage van Jac. P. Thijsse: "Een bekend bestrijdingsmiddel is het uittrekken der jonge spruiten met koperen beslag. Van Zonnewende af kan men de boeren daarmee druk doende zien".

Tegenwoordig is de bestrijding van de akkerdistel veel minder problematisch vanwege de grote aantallen herbiciden en moderne landbouwtechnieken. In sommige gewassen (bv. aardappels, bieten, spinazie) is zij moeilijker te bestrijden dan in andere (bv. granen, maïs). In grasland hoeft zij bij een goede beweiding en maaifrequentie in het geheel geen probleem te zijn.

Toch komen er in verschillende provincies (Friesland, Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Brabant, Zeeland) en gemeenten (o.a. Renkum, Kerkwijk, Hoorn) distelverordeningen voor. Deze zijn veelal tot stand gekomen vlak na de 2e Wereldoorlog tot in de jaren '60. Zij verplichten iedere grondgebruiker in het betreffende gebied de grond, ongeacht de wijze van gebruik, te zuiveren van akkerdistels en eventueel andere in de verordening genoemde planten.

Ook beheerders van natuurterreinen zijn volgens deze verordening verplicht hun grond van akkerdistels te ontdoen. Wanneer vanwege deze bestrijding veel beschadigd wordt aan andere planten en dieren is dit in tegenspraak met de bestrijdingsmiddelenwet. In juli dit jaar is over deze problematiek nog veel te doen geweest in verband met het natuurterrein de Markiezaat in Brabant.

Hoewel de oorzaak van het ontstaan van deze verordeningen in het verleden ligt en zij in het licht van de moderne landbouwontwikkelingen niet meer verantwoord zijn, worden de verordeningen nog steeds niet opgeheven. Zo diep zit de antipathie tegen deze plant!

Miskende plant

Maar de akkerdistel kent ook een heel andere, veelal onbekende kant: voor vele insecten is zij een belangrijke waard- en voedselplant, b.v. krekels, wantsen, bladluizen, kevers. Sommige van hen zijn zelfs specifiek direct

afhankelijk van deze akkerdistel. Vele ongewervelde en ook gewervelde dieren zijn op hun beurt weer afhankelijk van deze fytofagen (=plantenetend), hetzij als predator, hetzij als parasiet (bv. vliesvleugeligen en vliegen). Het aantal is niet precies bekend, maar loopt waarschijnlijk in de enige honderden.

Dagvlinders (fytofagen) maken van deze levensgemeenschap ook deel uit. Voor hen is de akkerdistel de meest bezochte in het wild levende nectarplant. Blijkbaar valt de nectar van de vele paarse bloempjes op een distelhoofdje in de smaak. De akkerdistel treft men vaak aan in de zogenaamde lintvormige landschapselementen (wegbermen, spoorbermen, watergangen). Als verbindingsweg, als biotoop en als schuilplaats zijn deze linten van grote betekenis voor dagvlinders.

Distelvlinder (Cynthia cardui)

Vlinders die veelvuldig de akkerdistel aandoen zijn o.a. Kleine vos, Hooibeestje, Landkaartje, Citroenvlinder, Distelvlinder, Bruine vuurvlinder, Daggauwoog, Argusvlinder, Koevinkje, Boomblauwtje, Heivlinder, Kleine vuurvlinder, Bruine zandoogje, Groot dikkopje, Grote en Kleine Koolwitje, Klein geaderd witje, Gehakkelde aurelia, Icarusblauwtje, Oranje zandoogje, Zwartspriet dikkopje, Geelspriet dikkopje, Duinparelmoervlinder, Grote parelmoervlinder. Zowaar, geen onaanzienlijke lijst! Als enige gebruikt de Distelvlinder de akkerdistel ook als waardplant.

Zolangzamerhand dringt het tot velen van ons door dat de Nederlandse dagvlinderfauna de laatste jaren schrikbarend is achteruitgegaan. Met dit in ons achterhoofd, zonder de problemen in de landbouw over het hoofd te zien, pleit ik voor een herwaardering van de akkerdistel. Oftewel: akkerdistel, van vijand naar vriend!

Literatuur

1. Adhoc werkgroep akkerdistel. "De akkerdistel beschouwd vanuit de landbouw, natuur en landschap" Coördinatiecommissie Onkruidonderzoek NLRO Wageningen 1978.
2. Bakker, D. en J. Donder. "De akkerdistel". De Levende Natuur 1959 (6).
3. Geraedts, W.H.J.M.. "Voorlopige atlas van de Nederlandse dagvlinders". Landelijk dagvlinderproject LU 1986.
4. Hoogerkamp, M. "De akkerdistelverordening en de hedendaagse akker- en weidebouw". Landbouw- en plantenziekten nov. 1978.
5. Molenaar, J.G. de. "De distelverordening gezien vanuit het natuurbeheer I en II". Rijksinstituut voor Natuurbeheer 1976, 1978.
6. Naber, H.. "Akkerdistel ontgaan van stekeligheid". Gewasbescherming 12(5) 1981.